

Program nauczania
języka niemieckiego
jako języka mniejszości narodowej
dla I etapu edukacji

„Ab in die Kinderwelt”

sierpień, 2017 r.

Informacje o autorkach programu:

Iwona Breguła – Hanysek

- absolwentka Wyższej Szkoły Lingwistycznej w Częstochowie (filologia germańska) oraz Pedagogiki na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach Filia w Cieszynie (edukacja wczesnoszkolna)
- nauczyciel dyplomowany z 19- letnim stażem pracy w różnych typach szkół, obecnie nauczyciel języka niemieckiego jako języka obcego nowożytnego oraz jako języka mniejszości narodowej w Zespole Szkolno - Przedszkolnym w Miedarach
- członek Polskiego Stowarzyszenia Nauczycieli Języka Niemieckiego w Katowicach

Katarzyna Król

- absolwentka Nauczycielskiego Kolegium Języków Obcych w Opolu (język niemiecki) oraz Wydziału Filologii Germańskiej Uniwersytetu Wrocławskiego (kierunek filologia germańska)
- nauczyciel dyplomowany z 22-letnim doświadczeniem pracy pedagogicznej w różnych typach szkół, obecnie nauczyciel języka niemieckiego jako języka obcego nowożytnego oraz jako języka mniejszości narodowej w Publicznej Szkole Podstawowej nr 1 w Kędzierzynie-Koźlu
- nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej
- wieloletni doradca metodyczny w Regionalnym Centrum Rozwoju Edukacji w Opolu, obecnie Regionalny Zespół Placówek Wsparcia Edukacji

Małgorzata Paszkowiak

- absolwentka Nauczycielskiego Kolegium Języków Obcych w Zabrze (język niemiecki) oraz filologii germańskiej na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach
- nauczyciel mianowany z 9- letnim stażem pracy w różnych typach szkół, obecnie nauczyciel języka niemieckiego jako języka mniejszości narodowej w Szkole Podstawowej nr 16 w Zespole Szkolno-Przedszkolnym nr 2 w Tarnowskich Górach
- członek Polskiego Stowarzyszenia Nauczycieli Języka Niemieckiego w Katowicach

Justyna Stysiek

- absolwentka filologii germańskiej na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w Olsztynie
- nauczyciel mianowany z 11- letnim stażem, obecnie nauczyciel języka mniejszości narodowej w Zespole Szkół w Węgoju

Wszystkie autorki są pasjonatkami i propagatorkami nauczania języka niemieckiego oraz uczestniczkami wielu szkoleń, warsztatów i seminariów metodycznych w kraju i za granicą z zakresu nauczania języka niemieckiego.

Spis treści

1. Ogólna charakterystyka i koncepcja programu	4
1.1.Podstawy teoretyczne i koncepcje pedagogiczne	4
1.2. Adresaci programu	6
1.3. Warunki realizacji programu	7
1.4.Podstawy prawne	8
2. Cele kształcenia i wychowania	9
2.1. Szczegółowe cele kształcenia i wychowania	11
3. Treści nauczania – zagadnienia tematyczne	13
3.1. Zalecany zakres tematyczny realizowany na I etapie edukacyjnym	14
4. Techniki nauczania, uczenia się i metody pracy – sposoby osiągnięcia celów edukacyjnych	16
4.1 Techniki nauczania wymowy	17
4.2. Techniki nauczania słuchania ze zrozumieniem	18
4.3. Techniki nauczania mówienia, w tym poszerzające słownictwo i struktury językowe	18
4.4. Techniki nauki czytania, w tym czytania ze zrozumieniem	19
4.5. Techniki nauczania umiejętności pozajęzykowych, w tym kształcenie percepcji wzrokowych i manualnych	20
4.6. Techniki nauki pisania	20
4.7. Techniki wielorakie	21
4.8. Formy socjalne	29
4.9. Indywidualizacja procesu nauczania	29
5. Opis założonych osiągnięć ucznia	30
6. Procedury oceniania uczniów	33
7. Przykładowe teksty kultury do wykorzystania na zajęciach.....	35
7.1. Propozycje zabaw.....	40
8. Bibliografia i literatura pomocnicza	42

1. Ogólna charakterystyka i koncepcja programu

1.1. Podstawy teoretyczne i koncepcje pedagogiczne

Niniejszy program nauczania języka niemieckiego jako języka mniejszości narodowej „Ab in die Kinderwelt” dla I etapu edukacji uwzględnia nowe założenia reformy szkolnej. Opiera się on na podstawie programowej dostosowanej do nowej struktury szkolnictwa, której zasadniczą zmianą jest przywrócenie ośmioletniej szkoły podstawowej. Nowa podstawa programowa została dostosowana do wymaganego cyklu ośmioletniego w szkole podstawowej. Podstawa programowa do klas 1–3 została zmieniona w zakresie treści celów kształcenia. Realizacja programu przewiduje zajęcia w wymiarze trzech 45-minutowych lekcji w tygodniu.

Zgodnie z założeniami zadań szkoły nauka języka mniejszości narodowej jest procesem, w ramach którego odbywa się kształtowanie i **wzmacnianie poczucia** tożsamości i świadomości **indywidualnej, kulturowej, narodowej i regionalnej**, ale także kształcenie językowe, literackie i kulturowe.

Wielką wartość w życiu każdego człowieka stanowią rodzina, środowisko lokalne i ojczyzna. Dlatego też nieocenioną rolą nauczyciela jest uświadamianie uczniom, że wobec tych wspólnot każdy z nas ma obowiązki. To właśnie dlatego proces nauczania języka mniejszości narodowej powinien być wspierany przez uczenie zwyczajów, obyczajów oraz właściwych zachowań w środowisku rodzinnym, lokalnym i szkolnym.

Celem niniejszej publikacji jest nauczanie języka mniejszości narodowej zgodnie z powyższymi założeniami.

Już na etapie wczesnoszkolnym, podczas zajęć języka mniejszości niemieckiej uczeń będzie miał możliwość:

- dostrzegać i rozumieć wartość swego języka ojczystego, nabierać świadomości swojej tożsamości narodowej;
- poznawać elementy przyrody, kultury materialnej i duchowej mniejszości narodowej, do której należy;
- poznawać elementy historii i geografii mniejszości narodowej, do której należy.

Niniejszy program jest propozycją, bazą wyjściową do modyfikowania i tworzenia własnego programu nauczania języka niemieckiego jako języka mniejszości narodowej odpowiadającego potrzebom uczniów na etapie nauczania wczesnoszkolnego. Program nauczania języka niemieckiego jako języka mniejszości, który macie Państwo przed sobą, opiera się na **pedagogice konstruktywistycznej**. Pozwala ona uczniowi na zdobywanie

wiedzy poprzez poszukiwanie, modyfikowanie, interpretowanie i sprawdzanie wiadomości. Uczeń zdobywa wiedzę poprzez przetwarzanie informacji, tworzenie własnych schematów wiedzy w sposób przyjazny mózgowi i swoim predyspozycjom, a tym samym pozwala na odejście od powielania gotowych wzorów, treści, szablonów. Program opiera się również na **założeniach neurodydaktyki** głoszącej zasady nauczania i uczenia się przyjaznych mózgowi. Praca ucznia ma być twórcza, a nauczyciel kreatywnym pedagogiem, który będzie inspirował do tworzenia i działania. Program ten zakłada pozyskanie przez ucznia kompetencji komunikacyjnych poprzez nabywanie umiejętności w sposób **spiralny**. Jest to bardzo istotny model nauczania w odróżnieniu od liniowego, ponieważ pozwala na odwoływanie się do wcześniej poznanej wiedzy, na jej przywoływanie, przypominanie i na rozbudowywaniu już istniejącej bazy.

Nie można zapomnieć również o budowaniu pozytywnego stosunku do przedmiotu, czyli o **budowaniu motywacji**, bez której uczenie się nie będzie miało sensu. Rozwój dziecka w młodszy wiek szkolny wskazuje, że motywacja ukierunkowuje jego działania, choć jest ona na tym etapie jeszcze motywacją zewnętrzną, czyli dziecko nie rozumie po co się uczy, nie uczy się dla siebie, korzysta z tego co naucza nauczyciel. Nauczyciel znając podstawy rozwojowe dziecka w młodszy wiek szkolny sprawi, że uczenie będzie przyjemnością dla ucznia, będzie go zaciekawiało, będzie mu ułatwiał nabywanie wiedzy i wykorzystywanie jej w praktyce. Nauczyciel wchodzi z językiem niemieckim w świat dziecka, stara się rozumieć jego świat, podąża za nim wykorzystując język do nauki przez zabawę.

„Powiedz mi, a zapomnę. Pokaż mi, a zapamiętam. Pozwól mi zrobić, a zrozumiem...”

Konfucjusz

Niniejszy program nauczania nie służy nauczycielom, którzy schematycznie podchodzą do realizacji podstawy programowej. Jest natomiast dla każdego nauczyciela, który zastanawia się jak działać, by osiągnąć zamierzone cele, jak to wszystko pogodzić, jak pracować z włączeniem różnych metod i do czego one doprowadzą, jaki będzie poziom kompetencji językowych uczniów doprowadzonych do końca I etapu edukacji. To co dajemy dziecku zostanie przez nie zauważone, wykorzystane i przetworzone pod warunkiem, że będzie to ciekawe, intrygujące, budujące nowe doświadczenia, czasem baśniowe, wzbudzające chęć poznania tego, zbadania, pozwalające na zrozumienie po co to jest, do czego służy, co mogę z tym zrobić, czyli dające satysfakcję z obcowania z nim.

1.2. Adresaci programu

Niniejszy program nauczania języka niemieckiego jako języka mniejszości przeznaczony jest dla **nauczycieli** uczących dzieci w młodszym wieku szkolnym, którzy w wielu przypadkach posługują się językiem niemieckim w środowisku rodzinnym, ale zdarza się, nawet częściej, że znajomość języka zanikła w starszych pokoleniach i uczeń zaczyna jego naukę od podstaw w szkole. Rolą nauczyciela jest takie konstruowanie zajęć, by zarówno uczniowie posługujący się już językiem niemieckim, najczęściej tylko w mowie, i uczniowie rozpoczynający jego naukę w szkole, zostali przygotowani do posługiwania się językiem niemieckim zarówno w mowie jak i piśmie, na poziomie użytkownika początkującego, po to by był on w stanie kontynuować naukę na dalszym etapie edukacji. Nadrzędnym celem programu jest więc nabywanie kompetencji komunikacyjnych ucznia przy jednoczesnym wspieraniu go w rozwoju psychofizycznym. Rozwój kompetencji komunikacyjnych na I etapie edukacji będzie bazował na uwrażliwianiu ucznia na osłuchanie się z językiem niemieckim, na włączeniu go w rozwijający się na tym etapie rozwój mowy przy jednoczesnym wzbogacaniu słownictwa. Na tym etapie nabywane umiejętności stanowiąc będą bazę do rozwoju umiejętności komunikacyjnych dalszych etapów. Metoda ta ma załączki założen metody audiolingwalnej, gdzie nauczyciel jest modelem do naśladowania, a nabywany język jest zbiorem zdań i struktur językowych możliwych do wyuczenia, w której błędne nawyki zwalczą się za pomocą wielokrotnego powtarzania wyrażen, czy zdań zawierających poprawne konstrukcje. Mając jednak na uwadze wnioski neurobiologów, że w procesie nauki bierze udział nie tylko umysł, ale też ciało i emocje i, że w taki sposób wyćwiczony język byłby schematyczny i nie zawsze możliwy do zastosowania w naturalnych sytuacjach komunikacyjnych, uwzględniając przesłanie modelu konstruktywistycznego nauczania nauczyciel musi czuwać nad plastycznością wypowiedzi ucznia, nad stymulowaniem go do zabawy poznaczonymi schematami, do przekształcania ich na różne warianty i dostosowywania ich do różnych sytuacji. **Nauczyciel musi być animatorem pracy twórczej ucznia.** Nauczyciel otwarty na zainteresowania i pomysły uczniów, pozwalający uczniom na popełnianie błędów, godzący się z różnorodnością poglądów swoich podopiecznych, uwzględniający ich aktywność, potrzebę ruchu i zabawy będzie mentorem, który nie tylko naucza, ale przede wszystkim stwarza okazję do uczenia się, a to jest kolejny nadrzędny cel dzisiejszej edukacji. To właśnie spowoduje osiągnięcie sukcesów przez ucznia i będzie też sukcesem nauczyciela.

Istotnym elementem pracy nauczyciela na I poziomie edukacji jest również realizacja działań dydaktyczno-wychowawczych poprzez współpracę z rodzicami. Zadaniem

nauczyciela jest uwrażliwianie rodziców na potrzeby i możliwości dziecka, czyli dostarczanie im wiedzy pedagogicznej, wskazując osiągnięcia, w tym mocne i słabe strony dziecka, jego powodzenia i niepowodzenia, podejmowane próby, po to, aby rodzic mógł świadomie współuczestniczyć w realizacji zakresu zadań dydaktyczno-wychowawczych. Program ten przeznaczony jest również dla **rodziców i dyrektorów** szkół, ponieważ służy pokazaniu specyfiki pracy z dzieckiem w młodszym wieku szkolnym jak również pozwala zapoznać się z celami nauczania na tym poziomie oraz sposobami osiągania tych celów, prezentuje techniki nauczania, uczenia się, metody pracy i formy społeczne. Adresatem programu są też sami **uczniowie**, którym zajęcia z języka niemieckiego jako języka mniejszości pozwalają na podtrzymanie tożsamości narodowej, kulturowej i językowej, czyli zaspokojenie poczucia własnej odrębności i chęci jej podtrzymania. A do tego zajęcia te służą uczniom poszerzaniu ich horyzontów, realizacji zainteresowań, nabywaniu kompetencji kluczowych jak np. kompetencje językowe, społeczne, obywatelskie, informatyczne, kreatywne, umiejętności uczenia się i rozwiązywania problemów.

1.3. Warunki realizacji

Program zakłada nauczanie języka niemieckiego na I etapie edukacji w wymiarze 3 godzin lekcyjnych tygodniowo. Program można wykorzystać rozpoczynając pracę z uczniem zarówno sześćcio - jak i siedmioletnim. Nie znajdują się tutaj zalecenia jak zorganizowana powinna być klasa, jak ustawić stoliki, aby sprzyjały organizacji pracy w grupach, ile i jakie środki dydaktyczne powinny się w niej znajdować itd., bo z doświadczenia wiemy, że zajęcia językowe nie zawsze odbywają się w pracowniach językowych, przy bogato wyposażonym zapleczu dydaktycznym. Zajęcia językowe mogą być organizowane w każdej pracowni, jak również poza klasą, na wycieczkach, czy spacerach. Ważne, żeby nauczyciel czuł komfort prowadzenia zajęć i miał warunki do pracy z grupą, która na zajęciach z języka niemieckiego jako języka mniejszości jest niejednokrotnie liczna. Warunki do pracy z grupą często nauczyciel musi kreować sam. Jeżeli nie posiada swojej klasopracowni jest zmuszony do bycia bardziej plastycznym w zmianach realizacji celów poszczególnych lekcji. Jeżeli zaplanuje pracę z tekstem słuchanym z odtwarzaczem CD, a okaże się, że właśnie w tej kasie na tej lekcji go zabrakło, to albo pracuje z transkrypcją tekstu, albo organizuje inne zajęcia. Dlatego nauczyciel musi być skarbnicą wiedzy, być zarówno merytorycznie jak i metodycznie przygotowany do prowadzenia zajęć z dziećmi, jest więc cenną twórczą jednostką, od której w dużej mierze zależy powodzenie organizacji zajęć i dzięki której uczeń odnosi sukces edukacyjny. To nauczyciel stosując wielorakie techniki

pracy na lekcji (projekty, stacje, elementy plastyki, muzyki i elementy ruchowe, naukę przez zabawę) wprowadza ucznia w świat przygody, motywując go do współpracy i nauki języka.

Niniejszy program zakłada więc jego modyfikację w zależności od możliwości jego realizacji stwarzanych przez szkołę, ale również od specyficznych potrzeb uczniów i nauczycieli. Tempo i zakres wprowadzanych umiejętności dostosowywany jest do poziomu grupy, początkowo uwrażliwianie ucznia na rytm i melodię języka niemieckiego, rozwijanie sprawności rozumienia ze słuchu i poprawnego artykułowania, a następnie pierwsze kroki w czytaniu i pisaniu podparte obrazem.

Program zakłada również stopniowe wprowadzanie dziecka w świadome uczenie się i ocenianie własnych postępów w nauce (samoocena, portfolio).

1.4. Podstawy prawne

Program nauczania języka niemieckiego dla mniejszości narodowej I etapu edukacji opiera się na poniższych nadrzędnych dokumentach. Są to:

- 1) USTAWA z dnia 14 grudnia 2016 r. wprowadzająca Prawo oświatowe (Dz. U. z 2016 r., poz. 60 i 949). Obowiązuje od 11 stycznia 2017r.
- 2) USTAWA z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz. U. z 2017 r., poz. 59 i 949) Ogłoszono dnia 11 stycznia 2017 r. Obowiązuje od dnia 1 września 2017 r.
- 3) USTAWA z dnia 30 maja 2014 r. o zmianie ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym oraz ustawy o działach administracji rządowej (Dz. U. 2014 nr 0 poz. 829)
- 4) ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej. Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych. Załącznik 2
- 5) ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 14 listopada 2007 r. szczegółowo określające sposób organizacji zajęć służących podtrzymaniu tożsamości narodowej i językowej mniejszości narodowych w Polsce (Dz. U. 2014 poz. 263)

- 6) ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 10 czerwca 2015 r. w sprawie szczegółowych warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych (Dz. U. 2015, poz. 843 z późn.zm.)
- 7) ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ z dnia 1 marca 2017 r. w sprawie dopuszczenia do użytku szkolnego podręczników (Dz. U. 2017, poz. 481)

2. Cele kształcenia i wychowania

Świadomość celu determinuje naszą drogę w jakim kierunku dążymy, choć nie wyznacza sposobu jego osiągania. System oświaty i zadania szkoły nakładają nam cele najwyższej rangi. To one powodują, że kształcimy twórczych i odpowiedzialnych obywateli, dbając o ich wszechstronny rozwój, o ich stosunek do dóbr kultury narodowej i ogólnowsiatowego dziedzictwa.

Celem nadrzędnym działań edukacyjnych szkoły jest przede wszystkim wszechstronny rozwój każdego ucznia. Należy zadbać o jego integralny rozwój biologiczny, poznawczy, emocjonalny, społeczny oraz moralny.

Nauczyciele nauczający języka mniejszości, który jest elementem kształtującym poczucie tożsamości narodowej dziecka, zobligowani są do realizacji celów kształcenia ujętych w podstawie programowej kształcenia ogólnego.

Wspomniana powyżej podstawa programowa formułuje dla szkoły podstawowej trzynaście celów ogólnych, które każdy nauczyciel uczący języka niemieckiego jako języka mniejszości realizuje na swoich lekcjach:

- poprzez teksty literackie i realioznawstwo (informacje na temat zjawisk społecznych, kulturowych, informacje geograficzne, historyczne i turystyczne obszarów niemieckojęzycznych) rozwija w uczniu poczucie patriotyzmu i miłości do małej ojczyzny, wzmacnia poczucie tożsamości indywidualnej i narodowej, jak również rozbudza i zaspokaja ciekawość poznawczą oraz motywację do nauki języka niemieckiego,
- zapoznając ucznia ze zwyczajami i obyczajami panującymi w Niemczech uczy go szacunku dla tradycji oraz kształtuje postawę otwartą wobec świata i innych ludzi,
- dzięki informacjom geograficznym, historycznym i społecznym dotyczącym krajów niemieckojęzycznych wyposaża uczniów w wiadomości oraz kształtuje umiejętności, które pozwalają w sposób bardziej dojrzały i uporządkowany zrozumieć świat,
- ukazuje wartość wiedzy jako podstawy do rozwoju umiejętności oraz rozwija umiejętności krytycznego i logicznego myślenia, rozumowania, argumentowania i wnioskowania

- wykorzystując muzykę i filmy niemieckojęzyczne wzmacnia poczucie tożsamości kulturowej,
- wprowadzając zabawy tematyczne, w których dzieci wcielają się w określone role, znane im z życia pozaszkolnego, wspiera ucznia w rozpoznawaniu własnych predyspozycji i określaniu drogi dalszej edukacji,
- stosując gry ruchowe, zabawy asocjacyjne, dramę oraz zabawy z piosenką, rymem i wierszem rozwija kreatywność, innowacyjność i przedsiębiorczość dziecka.

W podstawie programowej podkreśla się **rolę szkoły** w kształceniu i wychowaniu młodego pokolenia, dokładnie precyzując jej zadania. Do zadań szkoły należy zatem:

- rozwijanie zainteresowań i kompetencji czytelniczych uczniów,
- doskonalenie logicznego i algorytmicznego myślenia,
- umożliwienie uczniowi zdobywania wiedzy i umiejętności posługiwania się komputerem oraz urządzeniami cyfrowymi,
- indywidualizowane wspomaganie rozwoju dziecka, uwzględniające jego możliwości i potrzeby,
- kształtowanie postaw prozdrowotnych, ekologicznych, obywatelskich, patriotycznych i społecznych,
- wychowanie w duchu akceptacji, tolerancji i szacunku do drugiego człowieka.

Ponadto **zadaniem szkoły w zakresie nauczania języka mniejszości narodowej** jest :

- wspomaganie wszechstronnego i harmonijnego rozwoju ucznia poprzez wzmacnianie poczucia jego tożsamości kulturowej, historycznej i narodowej,
- integrowanie różnych doświadczeń kulturowych związanych z literaturą, muzyką, malarstwem, filmem, spektaklami teatralnymi i folklorem mniejszości narodowej,
- rozwijanie postawy ciekawości, otwartości i poszanowania wobec własnej kultury oraz dążenia do wzbogacania wiedzy dotyczącej innych kultur.

Nauka języka niemieckiego jako języka mniejszości narodowej jest procesem, w ramach którego odbywa się nie tylko kształtowanie tożsamości i świadomości narodowej ucznia, ale również kształcenie językowe, literackie i kulturowe.

Nauczanie języka mniejszości narodowej stanowi istotny element kształtowania tożsamości narodowej . Powinno uwzględniać doskonalenie szeregu umiejętności: mówienia, słuchania, czytania, pisanie i odbioru różnorodnych tekstów kultury, jak również poszerzać wiedzę oraz kształtować szacunek dla dorobku kulturowego i historii danej mniejszości narodowej.

W nowej podstawie programowej dla I etapu edukacyjnego wyznaczono trzy ogólne cele kształcenia:

- 1) świadomość własnego dziedzictwa narodowego;
- 2) kształcenie językowe;
- 3) kształcenie literackie i kulturowe.

Bardzo istotne dla podtrzymania tożsamości narodowej jest, aby dzieci jak najwcześniej rozpoczęły systematyczną naukę języka, by mogły równocześnie poznawać kulturę kraju ojczystego oraz kraju zamieszkania i wychowywać się w duchu otwartości i tolerancji dla innych kultur.

2.1. Szczegółowe cele kształcenia

Cele ogólne rozwoju ucznia stanowią źródło celów szczegółowych, opisanych w formie efektów, które uczeń powinien osiągnąć pod koniec I etapu edukacyjnego. Uczeń, aby je osiągać, realizuje zadania, wymagające wielokierunkowej aktywności.

1. W zakresie świadomości własnego dziedzictwa narodowego uczeń:
 - 1) dostrzega i rozumie wartość swego języka ojczystego, ma świadomość swojej tożsamości narodowej,
 - 2) poznaje elementy przyrody, kultury materialnej i duchowej mniejszości narodowej, do której należy,
 - 3) poznaje elementy historii mniejszości narodowej, do której należy.
2. W zakresie kształcenia językowego uczeń:
 - 1) uważnie słucha wypowiedzi i korzysta z przekazywanych informacji,
 - 2) czyta ze zrozumieniem teksty literackie oraz informacyjne,
 - 3) wyciąga wnioski z przesłanek zawartych w tekście,
 - 4) wyszukuje w tekście potrzebne informacje i w miarę możliwości korzysta ze słowników i encyklopedii przeznaczonych dla dzieci na I etapie edukacyjnym,
 - 5) zna formy użytkowe: życzenia, zaproszenie, zawiadomienie, list, notatka do kroniki;
 - 6) zna i stosuje formy grzecznościowe w kontaktach międzyludzkich,
 - 7) tworzy w formie ustnej i pisemnej kilkuzdaniową wypowiedź, krótkie opowiadanie i opis, list prywatny, życzenia, zaproszenie,
 - 8) dobiera właściwe formy komunikowania się w różnych sytuacjach społecznych,
 - 9) przejawia wrażliwość estetyczną w wypowiedziach inspirowanych twórczością dla dzieci, tworzy, przekształca i rozwija swoje wypowiedzi,
 - 10) uczestniczy w rozmowach: zadaje pytania, udziela odpowiedzi i prezentuje własne zdanie,

- 11) poszerza zasób słownictwa, czytając teksty literackie oraz inne teksty kultury,
- 12) zna alfabet: rozróżnia litery, głoski, znaki fonetyczne; dzieli wyrazy na sylaby; oddziela wyrazy w zdaniu, oddziela zdania w tekście i poprawnie je zapisuje (zgodnie z elementarnymi zasadami ortografii i interpunkcji),
- 13) pisze czytelnie i estetycznie,
- 14) przepisuje teksty, pisze z pamięci i ze słuchu; w miarę swoich możliwości samodzielnie realizuje pisemne zadania domowe.

3. W zakresie kształcenia literackiego i kulturowego uczeń:

- 1) w tekście literackim wybiera określone fragmenty, określa czas i miejsce akcji, wskazuje głównych bohaterów,
- 2) czyta i recytuje, z uwzględnieniem interpunkcji, intonacji, akcentów, poprawnej wymowy,
- 3) wykorzystuje teksty literackie do tworzenia własnych wypowiedzi,
- 4) czyta wskazane teksty literackie i wypowiada się na ich temat.

Nauczyciel języka niemieckiego I etapu edukacji, realizując zadania dydaktyczne wynikające z podstawy programowej kształcenia ogólnego, podejmuje w sposób pośredni realizację zadań wychowawczych. Przygotowuje ucznia do nabywania umiejętności społecznych i informatycznych, tak aby potrafił on funkcjonować w grupie i w społeczeństwie. Uczeń nabierając doświadczenia zaczyna być w stanie oceniać zachowanie swoje i innych kolegów, czy koleżanek, wyciągać wnioski i nabierać coraz bardziej świadomie postaw otwartości i koleżeństwa wobec innych. Tym samym uczy się **współpracy**. Dziecko w tym okresie poznaje reguły życia w grupie, dlatego nauczyciel dostarcza mu przykładów rozwiązywania sytuacji społecznych na zasadzie tolerancji, tworzy okazję do współpracy i zajmowania różnych pozycji w grupie, pozwala uczniowi planować i realizować zadania, umożliwia podejmowanie decyzji, ponoszenia konsekwencji podjętych decyzji, wspierając działania dziecka, ucząc je w ten sposób samodzielności i skuteczności działania. To nauczyciel jest autorytetem dla dziecka i to on właśnie stanowi wzorzec do naśladowania w każdej dziedzinie. A nasi mali odbiorcy są bardzo dobrymi obserwatorami i uczą się przejmując wzorce naszej komunikacji zarówno tej werbalnej jak i niewerbalnej. Nauczyciel jest autorytetem stymulującym ucznia do wyrażania własnych opinii, uczuć, rozumienia ich i nabierania świadomości jak nad nimi panować. Nauczyciel jest też przewodnikiem po świecie, pozwala odkrywać, badać, przeprowadzać doświadczenia, wypróbowywać, pozwala na samodzielne wyciąganie wniosków.

Nauczyciel języka niemieckiego jako języka mniejszości ma do osiągnięcia jeszcze jeden z celów wychowawczych jakim jest **wspieranie dziecka w budowaniu własnej tożsamości**. Dziecko powinno zdawać sobie sprawę z tego, że jest odrębną jednostką, która należy do większej społeczności. W przypadku nauki języka mniejszości narodowej należy uświadamiać dzieciom ich przynależność narodową i kulturową ucząc ich jednocześnie postawy otwartości, tolerancji i poszanowania dla innych narodów i kultur.

3. Treści nauczania – zagadnienia tematyczne

Treści edukacyjne nauczane w pierwszym etapie edukacyjnym języka mniejszości narodowej muszą być dla dziecka interesujące oraz muszą być adekwatne do potrzeb komunikacyjnych dzieci w ich codziennym życiu. Nauczyciel wprowadzający słownictwo powinien brać pod uwagę pragmatyczność danego materiału, tak aby uczeń miał możliwość wykorzystania zdobytej wiedzy z niemieckojęzycznymi rówieśnikami. Zgodnie z nową podstawą programową treści nauczane podczas zajęć języka mniejszości narodowej powinny bazować na:

- 1) świadomości dziedzictwa narodowego lub etnicznego
- 2) kształceniu językowym
- 3) kształceniu literackim i kulturowym

Realizacja tematów zalecana jest w sposób spiralny. Ważnym aspektem jest częsta powtarzalność zwrotów, które w ten sposób zostaną przez ucznia automatycznie opanowane. Należy jak najczęściej stwarzać możliwość do utrwalenia już zdobytej wiedzy. Ważnym aspektem jest fakt, że dzieci w różnym stopniu opanowały język niemiecki w swoim domu rodzinnym. Mając na uwadze taką dysproporcję w poziomie językowym uczniów, nauczyciel powinien realizować zajęcia w sposób spiralny, zaczynając zawsze od łatwiejszych treści stopniowo przechodząc do trudniejszych, tak aby każdy uczeń osiągnął sukces. Input językowy, który nauczyciel oferuje swoim uczniom powinien być jak największy, aby uczniowie, którzy są w fazie inkubacji języka mogli zgromadzić jak największe słownictwo pasywne, a następnie aktywne. Można to osiągnąć między innymi przez:

- kontakt dziecka z autentycznymi tekstami językowymi jakimi są np. wierszyki, rymowanki, piosenki, bajki, filmiki krótkometrażowe, teksty literackie,
- używanie języka niemieckiego jako języka lekcyjnego, tak zwany język lekcji, a w tym umożliwienie uczniowi uczestnictwa w tworzeniu różnych sytuacji poprzez działanie. Dziecko w naturalny sposób przyjmuje niemierzalną dawkę słów, które jest w stanie zapamiętać na danych zajęciach, które go zaintrygowały, wpadły mu w ucho lub były mu

potrzebne w danej chwili. Najważniejsze dla nas jest stworzyć dziecku okazję do osłuchiwania się z językiem niemieckim i okazję do wykorzystywania go poprzez działalność twórczą, przy okazji której będzie dochodziło do swobodnej wypowiedzi dziecka. Każde z dzieci na odpowiednim do swojego poziomu rozwoju etapie zaczyna komunikować się werbalnie, gdyż ma naturalną potrzebę wypowiadania się. Jeśli konsekwentnie będziemy posługiwać się językiem docelowym (niemieckim), akceptować popełniane przez uczniów błędy językowe, czasami dyskretnie je poprawiając oraz nagradzać postępy i starania dziecka to osiągniemy **sukces komunikacji**.

Dzieci są bardzo dobrymi obserwatorami. Jeśli wyczują, że nauczyciel lubi posługiwać się językiem niemieckim i pasjonuje go to co robi, to również będą starały posługiwać się nim na miarę swoich możliwości. Kiedy natomiast zauważą, że nauczyciel nadużywa języka polskiego podczas zajęć, nie będą miały w sobie dość motywacji i zapału do przełamywania barier i odpowiadania w języku niemieckim. Dlatego zachęca się nauczycieli do jak najszerszego wykorzystywania języka niemieckiego w pracy z uczniem. Tematyka musi być bliska dziecku, dotyczyć jego świata, tego co się wokół dzieje i z czym dziecko ma do czynienia. Uwzględniając podstawowe potrzeby i zainteresowania uczniów w młodszym wieku szkolnym, mając na uwadze, że odkrywają oni chętnie to co nowe, inne, lub po prostu znane, ale ciekawe przedstawiona zostaje poniższa propozycja zakresu tematycznego (do wyboru).

Proponowane zakresy tematyczne ułożone są spiralnie, czyli do tych samych treści wraca się na coraz wyższych poziomach i rozszerza ich zakres.

Ponieważ na obecną chwilę jedynym dopuszczonym do nauczania języka mniejszości narodowej podręcznikiem jest NIKO, wyd. Klett, nauczycielom pracującym z podręcznikiem zalecamy wzbogacenie zakresu tematycznego o niektóre brakujące poniższe zagadnienia. Należy pamiętać, że **wybór wykorzystywanych na lekcjach materiałów dydaktycznych leży w gestii nauczyciela**.

3.1. Zalecany zakres tematyczny realizowany na pierwszym etapie edukacyjnym:

1) Ja i moje otoczenie

- przedstawianie się, przywitania i pożegnania
- rodzina i przyjaciele
- liczby
- wygląd
- popularne zawody

- moje zwierzątko

2) Czas wolny

- hobby, zainteresowania
- zabawki
- kolory

3) Mieszkanie

- moja miejscowość,
- dom, pomieszczenia i meble
- czynności wykonywane w domu

4) Szkoła

- czynności w szkole
- przybory szkolne
- mój kolega, moja koleżanka

5) Życie codzienne

- jedzenie i picie, zdrowe odżywianie
- przepisy kulinarne
- części ciała
- zdrowie
- ubrania
- sklep i zakupy
- obowiązki i rutynowe czynności
- plac zabaw i zabawy

6) Podróżowanie

- środki transportu
- miejsca gdzie można pojechać
- pakowanie walizki

7) Środowisko naturalne

- zwierzęta w domu i w zoo
- rośliny

8) Czas

- pory roku
- miesiące
- dni tygodnia
- warunki pogodowe

9) Sport

- wybrane dyscypliny sportu stosownie do pór roku

10) Uroczystości rodzinne, tradycje i święta

- urodziny
- Mikołaj, święta Bożego Narodzenia, Wielkanoc
- Dzień Matki, Dzień Ojca, Dzień Babci, Dzień Dziadka
- Oktoberfest, Karnawał, Dzień Świętego Marcina
- dzień pieczonego ziemniaka

11) Świat

- nazwy wybranych państw i narodowości
- wybrane święta religijne i świeckie w różnych krajach

12) W świecie fantazji

- wybrane bajki i baśnie
- malarstwo, wybrane dzieła artystów, np. Hundertwasser, P. Klee, F. Marc, R. Wachtmeister

13) W świecie książki i techniki

- fragmenty książek dla dzieci w formie papierowej, elektronicznej (ebooki i audiobooki)
- e-czasopisma
- wykorzystywanie TIK na zajęciach – ćwiczenia interaktywne online lub offline

14) Realioznawstwo

- mapa i flaga Niemiec oraz innych krajów niemieckojęzycznych
- prezentacja wybranych miast i ciekawych miejsc w Niemczech
- Piłka nożna – Sport narodowy
- Jedzenie – niemiecka kuchnia
- niemiecka muzyka
- niemiecka twórczość literacka i filmowa, na przykładzie wybranych Baśni Braci Grimm, dzieł H. Heine, P. Härtlinga, Janoscha, E.Kästnera, itp.
- święta (Martinstag, Herbstferien, etc)

15) Regionalizm

Moja „mała ojczyzna”

- moje miejsce zamieszkania
- ciekawostki, legendy związane z okolicą, w której mieszkam
- zabytki historyczne i przyrodnicze mojego regionu
- zwyczaje i tradycje w moim regionie
- charakterystyczne zwierzęta, rośliny

Zalecane wykorzystanie fragmentów publikacji Artura Klose, Goethe-Institut Krakau „Geheimnisvolles Oppelner Land: Eine Entdeckungsreise mit Bobby und Molly“ i Übungsmaterial zu dem Comic von Artur Klose Geheimnisvolles Oppelner Land – eine Entdeckungsreise mit Bobby und Molly Gabrieli Pampuch.

4. Techniki nauczania, uczenia się i metody pracy – sposoby osiągnięcia założonych celów edukacyjnych

Poniżej przedstawione zostają przykładowe **techniki nauczania** poszczególnych umiejętności językowych. Wyszczególnione techniki są tylko wybranymi przykładami możliwych do zastosowania. Mają one za zadanie stymulowanie dziecka do wypowiadania się w języku niemieckim zarówno w mowie jak i piśmie, przy równoczesnym rozwijaniu umiejętności samodzielnego uczenia się i wykorzystywania poznanej wiedzy w praktyce. Ważne jest, aby różnicować aktywności dziecka, gdyż dziecko na tym etapie bardzo szybko się nudzi, a jego koncentracja jest jeszcze tylko chwilowa.

Wybór ilości, częstotliwości wykorzystania różnych technik będzie zależał od twórczej i zaangażowanej postawy nauczyciela, który uwzględni możliwości i poziom rozwojowy grupy.

Bez względu na różnorodność technik nauczania i form pracy, każdy nauczyciel musi pamiętać o tym jaką ważną funkcję w procesie nauczania pełni jedna z technik pozajęzykowych jaką jest nagradzanie, czy to w postaci niewerbalnej (uśmiech nauczyciela, skiniecie głową), czy informacji zwrotnej w formie pochwały typu *Gut gemacht! Ausgezeichnet! Schön! Interessant! usw.*, czy w postaci gromadzenia przez uczniów punktów, plusów, misiów, naklejek, wpisów do zeszytu itp. Jest to tak zwana **technika wzmocnień**. Każdy jeden rodzaj nagrody za dobrze wykonane zadanie, czy współpracę jest pożywką dla mózgu i motywuje do zwielokrotnienia podobnych zachowań, a więc nagroda jest czynnikiem motywującym i wzmacniającym.

4.1 Techniki nauczania wymowy:

Ucząc się języka w warunkach naturalnych dzieci bardzo szybko i dosłownie kopiują słyszany akcent, intonacje, rytm, melodię tego co słyszą, czyli obowiązujący sposób wymowy danego języka. W warunkach lekcyjnych, jak najbardziej zbliżonych do warunków naturalnych, wzorcem jest nauczyciel i pomoce audiowizualne. Nauczyciel jest odpowiedzialny za stwarzanie warunków do trenowania umiejętności słuchania poprzez

ćwiczenia wymowy, jak również i poprzez dostarczanie uczniom autentycznych przykładów mowy w języku niemieckim, również z jego różnymi dialektami. Ćwiczenia wymowy mogą być przeprowadzane jako osobne kilkuminutowe fazy lekcji lub przy okazji kształconych innych umiejętności. Do ćwiczeń wymowy zalicza się:

- słuchanie i powtarzanie za wzorem, w różnym tempie, z różną barwą i intonacją głosu;
- rysowanie ruchem dłoni długości sylab przy jednoczesnym ich artykułowaniu;
- głuchy telefon w różnych wariantach;
- zabawy sylabami, wyrazami, rymami; analiza i synteza wyrazów;
- wypowiadanie łamańców językowych;
- recytowanie wyliczanek, rymowanek, wierszy i śpiewanie piosenek;

4.2. Techniki nauczania słuchania ze zrozumieniem:

Jedną z pierwszych umiejętności nabywaną przez uczniów podczas nauki języka jest umiejętność rozumienia informacji ustnej. O ile częstotliwość jej powtarzania będzie większa, o tyle większe będzie powodzenie osiągnięcia tej umiejętności i to na lepszym poziomie. Słuchanie jest samo w sobie czynnością bierną, nie zawsze wymaga użycia koncentracji. Nam nauczycielom zależy jednak na tym, by ta czynność stała się aktywną, aby nauczyć dzieci angażować się w słuchanie, używać odpowiednich strategii, aby wyciągać potrzebne informacje i odpowiednio je wykorzystywać.

Sprawność rozumienia ze słuchu możemy kształcić stosując poniższe techniki:

- zabawy w naśladowanie, pantomima, zabawy ruchowe;
- wykonywanie poleceń nauczyciela (język lekcji);
- wspieranie opowiadania obrazem – dopasowywanie ilustracji do danego słowa, szeregowanie obrazków do usłyszanego tekstu;
- układanie wyrazów, zdań według kolejności usłyszanych informacji, przyporządkowywanie ich do treści;
- zadawanie pytań do usłyszanego tekstu;
- odpowiedzi na proste pytania do usłyszanego tekstu;
- słuchanie krótkich tekstów (czytanek, wierszy, rymowanek, piosenek, bajek) czytanych przez nauczyciela lub odtwarzanych jako nagranie;
- oglądanie bajek i filmów niemieckojęzycznych;
- uzupełnianie brakujących informacji w formie obrazka, słowa, wyrażenia lub zdania;
- rysowanie według podanych informacji.

4.3. Techniki nauczania mówienia, w tym poszerzające słownictwo i struktury językowe:

Mamy tu ogromny wachlarz możliwych do wykorzystania technik. Ważne, by pamiętać o zasadzie powtarzalności i spiralności wykorzystywanych słów, wyrażeń i zwrotów językowych typowych do lekcji języka niemieckiego. Nie ilość wprowadzonego materiału jest ważna, lecz to na ile i czy w ogóle uczeń będzie umiał go wykorzystać w komunikacji. Zabawy językowe nie mają żadnego ograniczenia czasowego na lekcji. Wszystkie czynności ucznia, stymulujące reprodukcję języka są nadrzędnej wagi i nauczyciel nie powinien mieć wyrzutów sumienia, jeśli zaangażowanie uczniów w tego typu zajęcia spowoduje przekroczenie zaplanowanego limitu czasowego i spowoduje nie wykonanie innych ćwiczeń np. z karty pracy. Oczywiście zapobiegając monotonii zajęć, a także mając świadomość, że jesteśmy odpowiedzialni za wykształcenie w uczniach innych jeszcze umiejętności, należy weryfikować na bieżąco osiągnięcie celu i wykorzystywać techniki kształcące również pozostałe umiejętności.

Rozwijając sprawność mówienia wykorzystujemy:

- obraz (karty obrazkowe, strony tytułowe, piktogramy, schematy, plakaty, komiks);
- opisywanie przedmiotów, osób, miejsca sytuacji, czynności z nią związanych;
- układanie historyjek obrazkowych / komiksów na podstawie materiału stymulującego lub samodzielnie w zależności od posiadanych umiejętności;
- powtarzanie za nauczycielem słów, wyrażeń, zwrotów, w tym zabawy ruchowe oparte na wypowiedzianiu potrzebnych do utrwalenia wyrażeń;
- rozbudowywanie prostych konstrukcji, zabawy łańcuszkowe;
- stymulowanie do formułowania odpowiedzi na pytania do scenek sytuacyjnych, usłyszanych tekstów (informacji), czy obrazków;
- stymulowanie do zadawania pytań w celu osiągnięcia informacji;
- odgrywanie ról, dialogów, scenek z komiksów - przekształcanie podanych dialogów - prezentacja;
- prezentacja wyliczanek, rymowanek, wierszyków i poznanych piosenek;
- stosowanie wszelkiego rodzaju znanych gier i zabaw językowych;

4.4. Techniki nauki czytania, w tym czytania ze zrozumieniem:

Czytanie to nieodzowny element funkcjonowania w społeczeństwie. Umiejętność czytania ze zrozumieniem potrzebna jest nie tylko do czytania tekstów, ale także do odczytywania znaczenia symboli, piktogramów czy instrukcji. Na początku nauki uczeń skupia się wyłącznie na przeczytaniu tekstu bez jego analizy i zrozumienia.

Rolą nauczyciela jest dążenie do tego, aby uczeń docelowo wykazał się umiejętnością odnajdywania najważniejszego przesłania tekstu i wyszukiwania informacji niezbędnych do jego zrozumienia i przetworzenia. Dlatego na zajęciach z języka niemieckiego należy stosować poniższe techniki:

- zabawy literami, sylabami, analizą i syntezą wyrazów;
- wyszukiwanie liter w podanych wyrazach, zdaniach, czy tekstach; uzupełnianie ich o brakujące elementy;
- czytanie za wzorem;
- głośne, ciche lub wspólne czytanie;
- naprzemienne czytanie;
- czytanie z podziałem na role;
- dopasowywanie słowa, wyrażenia, czy zdania do obrazka;
- wyszukiwanie w tekście potrzebnych informacji;
- zadania typu prawda/fałsz;
- układanie zdań, fragmentów tekstu według kolejności;
- łączenie pasujących do siebie informacji zgodnie z informacją znajdującą się w tekście;
- odpowiadanie na pytania rozstrzygające do tekstu;
- poszukiwanie w zdaniu/tekście odpowiedzi na pytania;
- poszukiwanie ukierunkowanych informacji w tekście;
- dopasowywanie prostych zdań do rysunków;
- rysowanie na podstawie czytanego tekstu;

4.5. Techniki nauczania umiejętności pozajęzykowych, w tym kształcenie percepcji wzrokowych i manualnych, stanowią także:

- gry i zabawy kształjące spostrzegawczość (dostrzeganie i opisywanie różnic, podobieństw, relacji między przedmiotami, klasyfikowanie przedmiotów, zjawisk);
- wycinanie, klejenie, składanie (tworzenie Memory obrazkowego lub słownego, układanie puzzli, rysowanie, lepienie z plasteliny, tworzenie dowolnymi technikami postaci do tekstów i scenek sytuacyjnych lub scenografii);
- zadania umożliwiające poznawanie rzeczywistości poprzez manipulowanie, przekształcanie, odkrywanie i eksperymentowanie;

4.6. Techniki nauki pisania:

- kreślenie różnych kształtów, liter i cyfr (na piasku, mazakiem na tabliczkach, kredą po chodniku, farbą, kredkami na papierze, ręką/ palcem w powietrzu);
- kolorowanie, np. według podanej instrukcji;
- rysowanie;
- pisanie po śladzie;
- dokańczanie rymów obrazkowych, kształtów;
- uzupełnianie liter;
- zabawy sylabami, analiza i synteza wyrazów z jednoczesnym kreśleniem sylab w powietrzu;
- odwzorowywanie;
- przepisywanie;
- pisanie z pamięci;
- pisanie ze słuchu;
- dokańczanie zdań;
- wypełnianie luk w tekście;
- ćwiczenia poprawnej pisowni – kojarzenie słów, tworzenie rodziny wyrazów; kontrolowanie zapisu wyrazu i samodzielne poprawianie;
- stosowanie znaków interpunkcyjnych, wielkiej litery na początku zdania i w rzeczownikach, imionach, nazwach własnych;

4.7. Techniki wielorakie

Uwzględnić należy przy tym założenia neurodydaktyki, że każdy mózg uczy się od siebie wzajemnie. Pozwólmy więc dzieciom na uczenie się od siebie, stosujmy jak najbardziej i najczęściej pracę w grupach i **pracę metodą projektów**. To właśnie z punktu widzenia istnienia inteligencji wielorakich drzemających w naszych uczniach metody aktywizujące są dla ucznia jak najbardziej odpowiednie, aby mógł on wykazać się swoimi umiejętnościami, predyspozycjami i kompetencjami, a do tego stawiał zawsze krok w przód rozwijając je.

Niewerbalną, ale bardzo cenną metodą pracy na zajęciach językowych jest **obrazowanie** wprowadzanych treści. Obraz w postaci strony tytułowej, rysunku, piktogramu czy plakatu musi być jednoznaczny, najlepiej barwny i dotyczyć świata bliskiego światu dziecka, zarówno tego realnego, jak i świata magii. To on informuje w jakim temacie się poruszamy, budzi ciekawość co ułatwia skoncentrowanie dziecka na bieżącym zagadnieniu,

pobudzając jego fantazję, inspirując i stymulując komunikację werbalną. Warto również pobudzać ciekawość ucznia, prowokować do myślenia, fantazjowania i kojarzenia, stymulować do zadawania pytań poprzez pracę z obrazkiem lub wybranym elementem.

Obraz jest stymulacją do kształcenia różnych umiejętności komunikacji językowej. W zakresie nauczania mówienia i słuchania ze zrozumieniem jest on np. stymulacją do zadawania pytań, w celu uzyskania konkretnych odpowiedzi. Poziom pytań zależy od poziomu językowego grupy docelowej. Obraz może być również punktem wyjścia do sprawdzenia stopnia opanowania czytania ze zrozumieniem oczywiście uwzględniając poziom rozwoju dziecka na jakim się w danym etapie znajduje. Może to być tylko na poziomie wyrazu do obrazka, ale może to być również na poziomie zdań.

Dodatkowo stymuluje do rysowania przez dziecko i zaprezentowania swojego sposobu widzenia danej sytuacji.

Praca z obrazem może być wykorzystana do kształcenia każdej z umiejętności, wszystko zależy od tego jak bardzo twórczy będzie nauczyciel i jak podatni na jego sugestie będą uczniowie.

Obrazujemy nie tylko treści z zakresu wprowadzanej tematyki. Wykorzystujemy obraz również jako tekst kultury w celu podtrzymania tożsamości narodowej. Z jednej strony uwrażliwiamy ucznia na obcowanie ze sztuką, uczymy ją rozumieć, analizować, porównywać, przekształcać, wykorzystywać do komunikacji, sytuacji potrzebnej na lekcji, a z drugiej strony kształcimy postawę świadomego odrębności kulturowej małego człowieka. Ale obrazowanie może przebiegać w zupełnie odwrotnym kierunku. Może i powinno pobudzać twórczą pracę dziecka na podstawie materiału słownego. Wykorzystywany na zajęciach tekst, wiersz, czy piosenka powinny inspirować dziecko do przetwarzania go na swój indywidualny sposób, czy to za pomocą obrazu, czy za pomocą podobnie wyglądającego tekstu literackiego czy innego wytworu. Najważniejsze jeśli stanie się inspiracją do dalszego działania.

Obraz ułatwia zrozumienie, a zrozumienie to silny bodziec ułatwiający zapamiętywanie, jak również narzędzie do odbudowywania zapomnianych informacji. Sukcesem w nauczaniu języka jest umiejętność komunikacji w postaci wykorzystania poznanych wiadomości i umiejętności. Aby ten proces mógł zaistnieć musi nastąpić zapamiętanie informacji. Rozwój psychofizyczny dziecka młodszego wieku szkolnego pokazuje jak dobrze ukształtowana jest pamięć, ale tylko ta krótkotrwała. Dzieci już następnego dnia nie pamiętają co było wczoraj i jeśli nie zadziałamy **polisensorycznie** (wielozmysłowo) na dziecko cały proces nauczania może skończyć się nie tak owocnie jak

tego oczekujemy. Nieodłącznym czynnikiem zapamiętywania informacji jest ich regularność powtarzania i częstotliwość ich odtwarzania. Tak zwane nauczanie spiralne, już wspomniane w tym programie, pozwala na odwoływanie się do rzeczy już poznanych, do **utrwalania poznanych wiadomości**. Łatwiej zapamiętać informację, z którą często mamy kontakt. Powtórki powinny być krótkie, ale możliwie częste. Im częściej odwołujemy się chociażby przy okazji opisu obrazka do poznanych słów, wyrażeń, czy zwrotów, tym większe będzie powodzenie sukcesu, że uczeń opanuje bazę wyjściową do tego, by z biegiem czasu odwoływać się do już poznanych informacji i móc na nich budować coraz większą budowlę w postaci zaplecza słów i zwrotów służących komunikacji.

Ale obraz to tylko jedna z możliwych metod. Odwołując się ponownie do nauczania polisensorycznego zachęcam do korzystania przy organizacji lekcji z jeszcze innych tekstów kultury jakimi są teatr, różne wytwory sztuki, czy nawet do pracy z filmem. Edukacja teatralna jest zespołem wielopłaszczyznowych działań dydaktyczno-wychowawczych. Uczy małego człowieka otwartej postawy wobec siebie i innych, uwrażliwia na słowo, uczy prezentacji, służy przełamywaniu barier, itp. Każde zetknięcie małego człowieka ze sztuką rozwija jego wyobraźnię, kształci jego postawę twórczą. Jest polem do eksperymentowania i doświadczania zarówno świata rzeczywistego jak i nierzeczywistego. Zmusza do oceny i konfrontowania ze swoim postępowaniem. Eksperymentowanie dla dziecka jest nieodkrytą skarbnicą wiedzy, skrzynią bez dna, która wielokanałowo oddziałuje na dziecko i powoduje, że każdy znajdzie tam coś dla siebie, czy to będzie typ wzrokowca, słuchowca, dotykowca, czy kinestetyka. Eksperymenty mają charakter badawczy i stanowią podstawę wielokierunkowego rozwoju ucznia, uczą obserwacji i analizowania, łączenia przyczyny ze skutkiem, inspirują do zdobywania wiedzy i pozwalają na jej zgłębianie w ciekawy i nie nużący dziecka sposób. Wykorzystywanie eksperymentów na lekcjach języka niemieckiego nie jest rzeczą nową, od tworzenia tęczy na białym ekranie przy pomocy latarki z telefonu komórkowego i używanej podczas zajęć płyty CD, poprzez tworzenie wszelakich makiet (domu, szkoły, ulicy, zagrody ze zwierzętami), zabawy w projektowanie ubrań z różnych materiałów, w sklep, czy zabawa w malarzy i tworzenie obrazów z dowolnych materiałów, bądź środków spożywczych (kolorowe, zdrowe kanapki, obrazy owocowe), po pieczenie ciasteczek przy okazji świąt, czy robienie sałatek.

Przykładów na eksperymentowanie z dziećmi można podać więcej niż mamy na to godzin lekcyjnych. Chodzi jednak o to, by zrozumieć, że w nauce języka wykorzystanie eksperymentu ma silniejszą moc sprawczą, niż żmudne, konsekwentne wypełnianie ćwiczeń i realizowanie podręcznika. Wykorzystanie eksperymentu będzie cennym czynnikiem

w prowadzeniu ciekawych zajęć dla dzieci. Zajęć, na których umiejętności lingwistyczne dziecko nabiera wielozmysłowo.

Warto jeszcze mieć na uwadze przy pracy z uczniem tak zwany w neurodydaktyce efekt początku i końca. Najważniejsze informacje podajemy na początku lekcji i na końcu. To co traktujemy jako podsumowanie lekcji jest bardzo ważnym czynnikiem sprzyjającym rozumieniu i zapamiętaniu informacji, a oto nam przecież chodzi, by uczeń wychodząc z lekcji zaopatrzony był w nowy bagaż wiadomości i umiejętności, które będzie umiał wykorzystać w praktyce, czyli przetworzyć w kompetencje.

Kolejną metodą, wartą do wykorzystania i zastosowania na zajęciach języka mniejszości jest zabawa sylabami, **analizą i syntezą wyrazów**. Metoda ta jest wykorzystywana jako metoda czytania i pisania w edukacji wczesnoszkolnej, dostosowana do poziomu możliwości dziecka na tym etapie rozwoju i ułatwiająca naukę nawet uczniom z deficytami. Na zajęciach z języka niemieckiego nie jest powszechnie stosowaną, gdyż najczęściej nauczyciel skupia się na opanowaniu przez ucznia języka mówionego, a dopiero z biegiem czasu wprowadza się go w świat pisania i czytania. Jest jeszcze dodatkowy czynnik przemawiający za wykorzystywaniem tej metody. Stara reguła mówiąca o tym, że kto dużo czyta, pisze poprawnie, nie ma obecnie zadawalającego zastosowania wśród uczniów obecnego systemu. Coraz częściej mamy do czynienia z uczniami, dla których ortografia nie ma znaczenia lub którzy nie potrafią zapamiętać pewnych reguł pisania. Tu z pomocą przyjdzie wspomniana metoda, nazywana metodą **FRESCH**. Twórcy tej metody są zdania, że mówienie i pisanie musi przebiegać jednocześnie, po to, aby to co zostaje wypowiedziane, mogło automatycznie zostać zapisane, przetransportowane w słowo pisane. Poprawna artykulacja słowa wpływa na jego poprawność ortograficzną. Elementarną podstawą słowotwórczą w mówieniu, czytaniu i pisaniu, w myśl metody FRESCH, jest sylaba. Zabawy wyrazami, ich analizą i syntezą połączone z zakreślaniem sylab, najpierw ruchem ręki w powietrzu, następnie zakreślanie ich pod wyrazem, wzmocnią koordynację wzrokowo-ruchową istotną do przezwyciężania trudności w czytaniu i pisaniu. Jest to jedna z czterech strategii tej metody. Do wprowadzenia kolejnych strategii należy opanować na dobrym poziomie właśnie strategię wypowiadania wyrazu z właściwą artykulacją lub jego powtarzanie za nauczycielem, słuchanie jego brzmienia, a następnie dodając kołysanie, machanie ręką w powietrzu, stąpanie nogami, czy kołysanie ciałem tak by różnicować długość sylaby. Ćwiczenie tego typu pracy na sylabach należy wprowadzić do rutynowych ćwiczeń wprowadzających do tematu lekcji lub jako ćwiczenia śródlekcyjne.

Metoda ta jest bardzo przydatna do wprowadzenia ucznia w zakres tworzenia wypowiedzi, ucząc go rozróżniać litery alfabetu, dzielić wyrazy na sylaby, jak również zapisywać je zgodnie z elementarnymi zasadami ortografii, ucząc go poprawnie artykułować, uwrażliwiając jednocześnie na brzmienie, melodie i rytm języka niemieckiego, ale też i pozwalając mu bezboleśnie wejść w świat czytania z uwzględnieniem poprawności zasad interpunkcji i intonacji.

Jeśli uczniowie nie są jeszcze na poziomie samodzielnego wykonania zadania, nauczyciel wypowiada głośno przedstawione wyrazy, uczniowie powtarzają je za nauczycielem, zakreślają w powietrzu sylaby usłyszanego wyrazu, przy równoczesnym jego artykułowaniu, a następnie zaznaczają na karcie pracy sylaby.

Kolejnym etapem metody FRESCH jest uświadomienie uczniom, że w każdej sylabie ukryte są „**Könige**”, czyli obchodząc szerokim łukiem stosowania czysto gramatycznych nazw jak samogłoska, samogłoska z przegłosem, czy dyftong, zadaniem uczniów jest uświadomienie sobie, że w każdej sylabie są samodzielnie brzmiące literki, czasem ich złączenia.

Regularne zabawy z wyszukiwaniem „Könige” w sylabach, zmniejszy opór dziecka przed pisanem z zastosowaniem właściwych reguł ortograficznych, pod warunkiem poprawnej artykulacji wyrazów. Dzieci bardzo szybko uczą się reguł jeśli są one powtarzane, przypominane i utrwalane. Cechą tej metody jest także **ruch** bardzo istotny w procesie rozwoju intelektualnego. Uwzględniając potrzebę ruchu dziecka na tym etapie rozwoju nie można nie włączyć metod ruchowych w proces uczenia języka. To co słyszymy należy połączyć z ruchem, najlepiej ruchem całego ciała, a zapamiętywanie nie będzie już obciążeniem dla ucznia. W tym względzie metoda FRESCH jest zbieżna ze znaną i stosowaną przez nauczycieli już metodą uczenia się jaką jest metoda reagowania całym ciałem (**Total Physical Response**). Kluczową kompetencją osoby stosującej obie metody jest użycie poprawnej wymowy i intonacji. Twórca metody TPR, James Asher, wskazał na poszczególne etapy nabywania umiejętności mowy. Jest to etap słuchania, reagowania wyrażonego przez ruch (podawanie czegoś, sięganie po coś, czy tupanie nogami) i dopiero w ostatniej fazie wyczekany etap mowy, nie od razu tak czytelny dla odbiorcy jakby się oczekiwało. W początkowej fazie liderem jest nauczyciel, uczniowie tylko podążają za jego poleceniami. Z upływem czasu i nabieraniem pewności siebie przez dzieci funkcję lidera może przejść każde z nich. Psycholog zwraca uwagę na to, że w toku naturalnego przyswajania języka posługujemy się głównie czasownikami, jako głównymi narzędziami nauki, a dopiero wokół nich dobudowujemy kolejne elementy językowe. Nauka języka

niemieckiego z nowym programem będzie odbiegała co nieco od dotychczasowego schematu tematycznego wprowadzania słownictwa. W warunkach naturalnych dziecko poznaje język nie poprzez tematycznie wprowadzone słownictwo, głównie grupy powiązanych ze sobą rzeczowników, lecz jak już zostało wspomniane poprzez czasowniki i to w trybie rozkazującym (daj mi, pokaż, weź, zrób, nie rób), a dopiero z czasem różnicuje czy dziecko ma podać książkę, zabawkę, lusterko, przy tym nabierając orientacji przestrzennej, czy ma położyć zabawkę na łóżko, czy iść do łazienki, czy sięgnąć piłkę ze stołu, czy spod stołu, itd. W warunkach szkolnych bazujemy najczęściej na czasownikach w roli bezokolicznika lub czasownikach wyrażonych w osobie „ich”, „er” czy „sie” (posiłkując się opisywaniem sytuacji). Ważne jest by nauka przebiegała – spiralnie, co oznacza, że opanowane wzorce będą mogły z upływem czasu być wzbogacane o dodatkowe dopełnienia w zdaniu. *Przykład pochodzi z podręcznika „Niko“ wyd. Lektor Klett str. 15 (fragment obrazka)*

Was macht Niko? *Niko sitzt.* Wo sitzt Niko? *Niko sitzt im Sessel.* Was macht Niko im Sessel? *Niko sitzt im Sessel und liest.)*

Biorąc pod uwagę rozwój psychofizyczny dziecka w młodszym wieku szkolnym i jego ogromną potrzebę ruchu, mając na uwadze wnioski neurobiologów i ogólne tendencje neurodydaktyki wskazujące na to jak ważną rolę w procesie uczenia się daje wielokanałowe przetwarzanie poznanych informacji i uczenie się wzajemnie od siebie, należy dobierać nie tylko odpowiednie metody pracy, ale i takie formy socjalne, które będą sprzyjały współpracy. To dzieci uczą się najlepiej wzajemnie od siebie poprzez obserwację i naśladowanie, czy odwzorowywanie. To kolega z klasy, czy koleżanka ze szkolnej ławki przejmuje często choćby chwilową rolę nauczyciela. Warto o tym pamiętać wykorzystując na zajęciach **pracę w parach, czy pracę w grupach.**

Ważne jest, aby pozwolić uczniowi na działanie. Znany nauczycielom stożek Dale'a pokazuje jak ludzie zapamiętują informacje.

Najwięcej, bo aż 90% z tego co robią, zapamiętują w momencie wykonywania zadania, w momencie działania, przy jednoczesnym zaangażowaniu się w działanie. Uczniowie nabierają bezpośredniego doświadczenia, przekraczającego zakres zwykłej informacji poprzez **eksperymentowanie, prowadzenie obserwacji, przeprowadzanie doświadczeń, poprzez wykorzystanie sztuki** w szerokim tego słowa znaczeniu. Wykorzystując w trakcie nauczania języka wspomniane metody aktywizujące, uczeń ma możliwość wykorzystania drzemiących w nim **inteligencji wielorakich, czyli wielokanałowego działania** wzbogacającego wyobraźnię i pobudzającego do rozbudzania szeroko rozumianej kreatywności, jest on w stanie się rozwijać. To stosowanie **metod aktywizujących** pozwala wyrazić dziecku co myśli, czuje, rozumie, pragnie, przemienić się w inną postać, czy wejść w świat fantazji. Aktywizacją jest wszystko co wychodzi poza ramy pracy z podręcznikiem i ćwiczeniami, zabawy ruchowe na dywanie, układanie klocków, zabawa pacynkami, ludeczkami i innymi zabawkami, ale również lepienie z plasteliny, wycinanie, składanie, klejenie, układanie koralików, nakrętek, itp., wszelkie zabawy manualne kształcące sprawność małej motoryki, ale też odgrywanie ról, scenek, inscenizacji, tworzenie obrazów, plakatów, czy rekwizytów do danych sytuacji, przeprowadzanie doświadczeń i eksperymentów, które rozbudzają ciekawość pojmowania świata i dostarczają mnóstwo cennej wiedzy w odpowiedzi na pytania Jak? i Dlaczego? Aktywność poznawcza jest siłą napędową działania. Dzieci od urodzenia są ciekawymi badaczami i odkrywcami. Uczą się przez działania zbierając swoje doświadczenie „ręką, sercem i głową”. Eksperymentowanie, doświadczenia, obcowanie ze sztuką dostarczają uczniom umiejętności zarówno tych

pozajęzykowych jak również i przede wszystkim co dla nauczycieli uczących języka – umiejętności komunikacji językowej. Metody aktywizujące są przyjazne dziecku i pozwalają na uniknięcie monotonii lekcji, a tym samym na rozbudzenie motywacji do zabawy językiem, który tak naprawdę, choć jest wówczas tylko pośrednio wykorzystywany przez dziecko, ale służy nadrzędnemu celowi jakim jest cel nabycia umiejętności komunikacji. Warto przyjrzeć się zastosowaniu eksperymentów na zajęciach z języka jeszcze z innego powodu.

Eksperymentowanie, czynności badawcze niosą ze sobą ogromny ładunek pozytywnych emocji wspierających proces uczenia się. W procesie organizacji zajęć lekcyjnych budzących ciekawość poznawczą ucznia, aż prosi się o łamanie standardów. Podążanie za potrzebami ucznia stwarza nauczycielowi ogromny **wachlarz możliwości organizacji zajęć nie tylko w klasie**, ale wychodząc poza jej mury, poza mury szkoły. Takie zajęcia dodatkowo nabierają czysto poznawczego charakteru. Podany przykład z puszczeniem baniek mydlanych można wykorzystać do przeprowadzenia zajęć zarówno w klasie (pod warunkiem, że o bańkach mydlanych tylko wspomnimy) jak i na podwórku, czy boisku szkolnym (gdzie każde z dzieci będzie zaangażowane w zajęcia, by tylko móc puszczać, bądź łapać bańki mydlane). Dodatkowo mamy przy tym wykorzystanie tekstu literackiego jakim, jest wiersz, którego nawet w przypadku zajęć na świeżym powietrzu można wykorzystać do kształtowania podstawowych umiejętności językowych jakimi są odbiór wypowiedzi, tworzenie wypowiedzi i analiza i interpretacja tekstów kultury. Przykładowy eksperyment z wodą, czy puszczeniem baniek mydlanych, na długo pozostanie w świadomości dziecka, a jest tylko drobnym przykładem tego, że zajęcia językowe mogą i powinny wychodzić poza standardy organizacji lekcji w klasie.

Nieocenioną metodą na zajęciach językowych stosowaną od zawsze jest **praca z piosenką**. Słowa piosenki dzięki połączeniu z melodią wpływają na nasze uczucia, emocje i zakorzeniają się głęboko w pamięci. Do tego teksty najczęściej się rymują, więc czy będzie to piosenka, rymowanka, czy wiersz z pewnością nie tylko szybko zostanie zapamiętany, ale również będzie dźwięczał w uszach długi czas. Piosenki dla dzieci bardzo łatwo połączyć z ruchową prezentacją treści. Piosenka jest również stymulacją do wykorzystania inteligencji wielorakich drzemających w każdym uczniu, mamy możliwość **uruchomienia inteligencji sensorycznej** (działania przez zmysły).

Warunkiem pomyślności przebiegu procesu nauczania jest stwarzanie dzieciom na zajęciach **poczucia bezpieczeństwa**. Lęk paraliżuje, paraliżuje przed przyswajaniem nowych informacji, a tym samym utrudnia naukę. Za stworzenie przyjaznej atmosfery na zajęciach

odpowiada w dużej mierze nauczyciel. Nieocenioną pomocą do stworzenia przyjaznej atmosfery na lekcji stanowią **gry i zabawy**, zarówno te ruchowe śródlekcyjne, jak i dydaktyczne. To właśnie gry i zabawy odwracają uwagę od żmudnej i nudnej w pojęciu dziecka nauki na korzyść przyjemnie spędzonego czasu z rówieśnikami. Właśnie dzięki zabawie dziecko nie tylko się uczy, lecz także opanowuje technikę planowania procesu pracy, racjonalnego wykorzystania materiału, czy posiadanych informacji. To w zabawie poznaje rozmaite sposoby rozwiązań. Rozwija się u nich zdolności orientowania się, wytrwałości. Dobierając gry i zabawy dla dzieci należy zwrócić uwagę, aby uczestnictwo w zabawie miało większe znaczenie niż samo zwycięstwo.

Podobnie dzieje się w przypadku **metody projektu**, która ułatwia uczniowi na każdym poziomie rozwoju wykazać się swoimi umiejętnościami, poszerzać swoje kompetencje w relacji z rówieśnikami i uczyć się wzajemnie od siebie. Ważne jest więc, by nauczając dzieci w młodszym wieku szkolnym nauczyciel wykorzystywał wielokanałowe techniki uczenia. Uczniowie nabywają nie tylko umiejętności słuchania, mówienia, pisania i czytania, ale nabywają również kompetencji przetwarzania i wykorzystywania nabytych umiejętności do działania, kształcąc przy tym swoje kompetencje społeczne. Wartą wspomnienia jest również **nauka metodą stacji**, jedna z najbardziej motywujących metod do nauki, gdzie następuje indywidualizacja procesu kształcenia, bo to uczeń wyznacza sobie kolejność wykonywania działań, według swoich możliwości, umiejętności i potrzeb, tempo wykonania zadania, może korzystać z dowolnych form pracy, wesprzeć się pomocą dydaktyczną, pomocą koleżeńską, czy ewentualnie wskazówkami nauczyciela. Na jednym stanowisku zawsze znajdują się rozwiązania w celu dokonania przez ucznia samokontroli. Zadaniem nauczyciela jest przygotowanie stanowisk pracy i kart samokontroli i samooceny, ważne jednak jest to, aby zadania potrafiły zaciekać ucznia i sprowokować go do podjęcia wyzwania jakim jest przejście stacji. Przygotowanie dziecka do systematyzowania swoich wytworów w postaci **Portfolio** uczy go również wartościowania własnej pracy, uczy oceniać ustalając kryteria, pobudza do refleksji, uczy selekcjonowania. To dziecko decyduje, którą pracę umieści w portfolio i czy będzie chciał się nią pochwalić na forum klasy w momencie prezentacji zbiorów.

4.8. Formy socjalne wykorzystywane na zajęciach pozostają niezmiennie, gdyż będziemy wykorzystywać:

- pracę z całą klasą,
- pracę w grupach,

- pracę w parach,
- pracę indywidualną.

4.9. Indywidualizacja procesu nauczania

Nie mniej jednak może okazać się, że w grupie uczniów uczących się języka niemieckiego są osoby, które mają spore problemy w opanowaniu elementarnych umiejętności językowych.

Powody mogą być różne, mniejsze możliwości intelektualne, czy też dysfunkcja (np. dysleksja), problemy spowodowane nadpobudliwością czy problemami osobowościowymi ucznia. Praca nauczyciela z takimi uczniami wymaga **indywidualizacji procesu nauczania**, czyli podjęcia działań mających na celu sprostanie potrzebom ucznia. Z reguły potrzebna jest tu dodatkowa pomoc nauczyciela w postaci częstego monitorowania pracy ucznia na zajęciach, umożliwienie mu korzystanie z pomocy asystenta – kolegi czy koleżanki z klasy. Uczniowie pracując z rówieśnikami, czują się bezpieczniej, przez to nie blokują się na zaangażowanie w lekcję. Tempo pracy takiego ucznia musi być dostosowane do jego możliwości, co nie oznacza, że jest on zwolniony z wykonywania zadań i aktywnego udziału w zajęciach. Zadania są różnicowane pod względem ilości, a nie jakości. Uczniowie słabsi pracują nad takimi samymi zadaniami jak jego koledzy z klasy, ale otrzymują dodatkowe instrukcje, więcej wskazówek lub mniejszą partię do wykonania. Ważne, by mieli poczucie, że też się od nich wymaga i muszą się rozwijać, stosownie do swoich możliwości. Nieodzownym czynnikiem sukcesu jest zawsze pozytywna informacja zwrotna, o której nie należy zapominać po wykonywanych partiach materiału, służąca motywacji do dalszej pracy twórczej ucznia.

Tym samym w grupie uczniów uczących się języka pojawią się uczniowie, którzy oprócz rozwijania umiejętności lingwistycznych będą chętni do pogłębiania wiedzy ogólnej, czy też wiedzy z dziedziny kultury, literatury niemieckojęzycznej. W przypadku ucznia zdolnego jak i słabego mamy do czynienia z indywidualizacją procesu nauczania mającą na celu sprostać potrzebom ucznia. Taki uczeń nie zawsze chętnie włączy się w organizowane dodatkowe zajęcia, np. kółka języka niemieckiego, bo z reguły uczestniczy już we wszystkich możliwych zajęciach dodatkowych, ale na zajęciach z języka niemieckiego mamy możliwość różnicowania stopnia trudności wykonywanych zadań, tak zwanego procesu podnoszenia poprzeczki. Tempo pracy takiego ucznia jest zazwyczaj szybkie i wymaga to od nauczyciela bycia przygotowanym na dostarczenie uczniowi dodatkowych stymulacji do pracy, a tym samym do rozwoju, jak np. pełnienie roli asystenta nauczyciela i pomoc koleżeńska, jak wykonywanie dodatkowych zadań, często samodzielnie wybranych, poszukiwanie informacji

i ich prezentacja w sposób zaproponowany przez ucznia, tworzenie zadań własnych na podstawie poznanych wiadomości, czytanie na dywanie wybranej z biblioteczki podręcznej publikacji niemieckojęzycznej, czy bajki, itp.

5. Opis założonych osiągnięć ucznia

Realizując założenia podstawy programowej **przewidujemy, że uczeń kończący trzecią klasę szkoły podstawowej będzie:**

- świadomy własnego dziedzictwa narodowego,
- świadomy wartości języka niemieckiego,
- świadomy swojej tożsamości narodowej,
- znać elementy przyrody, kultury niemieckiej materialnej i duchowej,
- znać elementy historii mniejszości narodowej,
- potrafił słuchać wypowiedzi innych i wykorzystać przekazane w tekście informacje,
- potrafił przeczytać tekst ze zrozumieniem,
- potrafił wyciągnąć wnioski na podstawie przeczytanego tekstu,
- potrafił znaleźć ważne informacje w tekście,
- korzystał ze słownika lub encyklopedii (w tym z wersji internetowych).
- potrafił rozpoznać różne formy tekstów użytkowych, takich jak życzenia, zaproszenie, list, zawiadomienie oraz będzie sam tworzył takie wypowiedzi w formie pisemnej lub ustnej,
- używał form grzecznościowych odpowiednich dla danej sytuacji,
- tworzył wypowiedzi, potrafił je przekształcić i rozwinąć,
- brał czynny udział w rozmowie, pytał i udzielał odpowiedzi na pytania, wyrażał własne zdanie,
- czytał teksty literackie w celu poszerzenia zasobu słownictwa,
- znał niemiecki alfabet, litery, głoski i potrafił je zapisać,
- rozróżniał zdania, wyrazy w zdaniu i potrafił podzielić je na sylaby,
- potrafił czytelnie pisać i przepisywać teksty,
- potrafił pisać z pamięci i ze słuchu,
- wykonywał pisemne prace domowe,
- w czytanych tekstach określał czas, miejsce akcji oraz wymieniał bohaterów,
- potrafił poprawnie czytać i recytować,
- wykorzystywał tekst literacki do stworzenia własnej wypowiedzi,
- czytał teksty literackie oraz wypowiadał się na temat przeczytanego tekstu.

Cała koncepcja tego programu bazuje na **nauczaniu języka metodą zbliżoną do metody uczenia się języka w warunkach naturalnych**. Tematyka lekcji dotyczy bezpośredniego świata dziecka, w którym ono funkcjonuje. Nie da się przełożyć tej metody bezpośrednio na lekcje, bo uczeń ma do dyspozycji posługującego się językiem niemieckim nauczyciela na 45 min 3 razy w tygodniu, jednakże nauczyciel musi dokonać wszelkich starań do stworzenia warunków możliwie najbliższych naturalnemu środowisku dziecka. Organizacja zajęć musi wzbudzać w uczniach ciekawość, a różnorodność tych lekcji powodować, że dziecko z chęcią będzie w nich uczestniczyć. Wtedy taka obopólna współpraca ucznia i nauczyciela niemieckojęzycznego pozwoli z jednej strony na opanowanie umiejętności i kompetencji komunikacyjnych w języku niemieckim, a z drugiej strony na harmonijny rozwój ucznia, czyli zaspokajanie jego potrzeb rozwojowych. Tym samym **nauczyciel** prowadząc ucznia przez świat nauki powinien być **twórczy i plastyczny, dokonywać obserwacji ucznia, dostosowywać narzędzia do możliwości i predyspozycji dziecka**. Wszystkie techniki i metody pracy jak również formy socjalne powinny być weryfikowane i dostosowane do grupy uczniów z jaką przyjdzie pracować nauczycielowi, w zależności od ich słabych i mocnych stron, a także preferencji związanych ze stylami uczenia się uwzględniając inteligencje wielorakie. A co za tym idzie nauczyciel uwzględnia w procesie nauczania rozwój umiejętności koordynacji wzrokowo-ruchowej oraz percepcję manualną ucznia. Zaproponowane techniki nauczania, uczenia się i metody pracy pozwalają uwzględnić dynamiczny rozwój dziecka w młodszym wieku szkolnym, jego potrzebę ruchu, działania i eksperymentowania. Praca z uczniem w młodszym wieku szkolnym wymaga dostosowania metod pracy do jego rozwoju, nie tylko intelektualnego, ale i emocjonalnego, do jego niepokohamowanej potrzeby wyrażania emocji i myśli. Treści językowe muszą ciekawić dziecko i odpowiadać jego zainteresowaniom. Specyfika pracy z dzieckiem młodszym polega na tym, że nauczyciel musi stworzyć mu przyjazne środowisko rozwojowe opierające się na rozwijaniu nie tylko kompetencji twardych, bazowych, potrzebnych do nabycia umiejętności językowych, ale również i przede wszystkim na rozwijaniu kompetencji miękkich, po to aby jego **uczniowie byli kreatywni, umieli współpracować w zespole, nie bali się stawiać pytań, analizować, myśleć krytycznie, wyciągać wnioski, a do tego, aby nabierali nawyki samokontroli i samooceny**.

Nauczyciel pracujący z dzieckiem w młodszym wieku szkolnym musi pamiętać o jego naturalnej potrzebie poczucia **akceptacji i bezpieczeństwa**. Nauczyciel nawiązuje z dzieckiem emocjonalny kontakt w celu tworzenia bezpiecznego otoczenia, ucząc go zasad

postępowania warunkujących jego bezpieczeństwo, umożliwiając tym samym jego harmonijny rozwój.

Uczniowie na języku mniejszości niemieckiej mają różny poziom znajomości języka, czasem, a nawet często zaczynają poznawać ten język dopiero w szkole.

Zaleca się, bez względu na poziom umiejętności językowych uczniów, aby zwracać uwagę na osłuchiwanie ucznia z brzmieniem języka niemieckiego, z jego melodią i rytmem. Ćwiczenia wymowy powinny być istotnymi elementami lekcji, po to, aby uczniowie mogli zrozumieć usłyszany komunikat i mówić zrozumiale. Nauczyciel będzie stwarzał okazję dziecku do komunikowania się zarówno w sposób niewerbalny jak również tworząc okazję do używania podstaw języka niemieckiego, umożliwiając uczniom nabieranie doświadczenia w słuchaniu, i byciu słuchanym, umożliwiając uczniom tworzenie i odtwarzanie tekstów mówionych i pisanych. Opanowanie podstawowych umiejętności czytania i pisania jest sprawą sporną i wywołuje wiele kontrowersji. Jednak zadaniem szkoły jest przygotowanie ucznia do funkcjonowania w społeczeństwie informacyjnym, czytającym i piszącym. Podstawa programowa kształcenia ogólnego wyznacza ramy dla I etapu edukacji, w tym do nauczania języka niemieckiego jako języka mniejszości kreując czytającego i piszącego trzecioklasistę, ukształtowanego nie tylko językowo, ale kulturowo i literacko. Należy przy tym pamiętać, że tekstem kultury jest nie tylko literatura, ale sztuka, film, moda, teatr, wszystko co jest wytworem duchowym i materialnym człowieka. A więc włączenie w lekcję tekstów kultury będzie nie tylko realizacją podstaw kształcących poszanowanie własnej kultury, tradycji, ale też podtrzymaniem i rozwojem tożsamości narodowej, jak również kształceniem otwartości wobec innych kultur i przedstawicieli innych narodowości. Tym samym rozwijamy w uczniach postawę tolerancji wobec innych kultur.

Z praktyki nauczycielskiej godne polecenia i przynoszące efekty są więc następujące zasady:

- miła i wesoła atmosfera na lekcji
- nauczyciel zawsze pomaga swoim uczniom
- uczeń czuje się bezpiecznie
- nauczyciel wykorzystuje różnorodne metody pracy podczas jednej jednostki lekcyjnej
- zabawy językowe i różne formy socjalne wzbudzają w uczniach postawę otwartości i kreatywności
- praca nie tylko w ławce, ale też na dywanie, jak również poza salą lekcyjną
- nauczyciel respektuje zainteresowania uczniów
- nauczyciel cały czas używa języka niemieckiego jako języka lekcyjnego.

6. Procedura oceniania uczniów

Integralną częścią nauki jest kontrolowanie postępów ucznia w procesie nauki języka mniejszości narodowej. Ocenianie ma trzech adresatów. Jednym z nich jest nauczyciel, dla którego ocenianie jest źródłem wiedzy na temat skuteczności i efektywności procesu dydaktycznego. Kolejnymi adresatami są uczeń i jego rodzice, dla których ocenianie jest informacją o poziomie osiągnięć edukacyjnych, o postępach w zakresie osiągniętych wiadomości i umiejętności.

Do obowiązków nauczyciela należy zatem systematyczne przekazywanie uczniowi i jego rodzicom informacji zwrotnej na temat postępów ucznia w zakresie poszczególnych kompetencji językowych. Podczas oceniania należy mieć na uwadze możliwości ucznia, a przede wszystkim jego możliwości intelektualne, emocjonalne, społeczne oraz psychofizyczne.

Ocenianie ucznia na zajęciach języka mniejszości powinno być dla ucznia motywujące do dalszej pracy. Może to być w postaci:

- pochwały słownej, np.: „Das hast du gut gemacht”, „Super”, „Toll”
- naklejki motywującej
- pieczątki z pochwałą
- drobnego upominka (np. gadżetu pozyskanego przez nauczyciela z różnych instytucji niemieckojęzycznych)
- możliwości wybrania zabawy, piosenki lub innej aktywności podczas lekcji
- oceny opisowej, liczbowej bądź literowej

Należy zwrócić uwagę na częste chwalenie dzieci oraz nagradzanie ich **od razu** po wykonaniu zadania, gdyż pozytywne wzmocnienia procesu edukacyjnego powodują u dzieci chęć do dalszej nauki.

Ocenianie powinno dostarczać rodzicom i nauczycielom również informacje o trudnościach i specjalnych uzdolnieniach ucznia, o jego mocnych i słabych stronach, o jego postępach w stosunku do osiągniętych już umiejętności.

Najbardziej przyjazną dla dziecka na tym etapie jest **ocena opisowa**. I nie chodzi tu o jednozdaniowy zapis na świadectwie, który ze względów praktycznych niestety często niezależnych od nauczyciela, jest skrótową informacją o poziomie umiejętności dziecka na pierwszym etapie edukacji. Ocena opisowa spełnia swoją funkcję i jest bardzo wskazana, gdy zawiera w sobie trzy podstawowe funkcje – wskazuje, co uczeń osiągnął, jakie zdobył umiejętności, a więc ma **funkcję informacyjną**, wskazuje co trzeba poprawić lub zmienić, aby uzyskać lepsze efekty, czyli pełni **funkcję korygującą**, a zarazem wskazuje uczniowi

osiągnięty sukces, zachęcając do podjęcia kolejnego wysiłku, a więc pełni **funkcję motywującą**.

Każde inne ocenianie, czy to w postaci ocen cząstkowych w skali cyfr, czy za pomocą znaczków, liter, stempelków powinno mieć charakter **wspierający**, musi być jawne i systematyczne, a forma i częstotliwość oceniania powinna być zgodna z ustaleniami - wymaga jasno sformułowanych kryteriów, a kryteria powinny odpowiadać oczekiwaniom uczniów, być przez nich akceptowalne. Rodzice natomiast muszą być powiadomieni o kryteriach i sposobie oceniania przez nauczyciela. Oczywiście bardzo istotne jest prawo nauczyciela do modyfikowania zasad oceniania jeśli modyfikacja będzie uzasadniona i będzie wynikała z procesu planowania pracy nauczyciela i ucznia.

Należy pamiętać, że ocenie podlega nie tylko wiedza i umiejętności, czyli poznane pojęcia, fakty, ale również jakość wykonanych prac, technika, estetyka, zaangażowanie się ucznia w zagadnienie, jego systematyczność i stopień samodzielności. Ma to służyć wspomaganiu rozwoju dziecka.

Uczeń powinien świadomie brać udział w swojej edukacji i zdawać sobie sprawę ze swoich osiągnięć, z tego względu zaleca się wprowadzenie arkuszy samooceny, na których uczeń sam określi co potrafi, a co jeszcze musi powtórzyć.

Umożliwienie dziecku świadomego współuczestniczenia w procesie rozwoju poprzez wdrażanie go do samokontroli i do samooceny, ułatwia mu formułowanie jego mocnych i słabych stron, pozwala spojrzeć na ocenianie oczami ucznia - co wiem, co potrafię, z czym sobie radzę, a co sprawia mi jeszcze trudności. Ważne jest, aby na tej podstawie pomóc dziecku zrobić krok w przód, pomóc opracować strategię pokonania własnych słabości i pokonać ewentualne trudności.

Ciekawą dla dzieci formą sprawdzenia ich wiedzy jest **metoda stacji**. Nauczyciel przygotowuje stacje, przy których uczeń wykonuje zadania sprawdzające jego umiejętności. Uczeń sam wybiera kolejność wykonanych zadań i od razu otrzymuje informację zwrotną o ich poprawnym wykonaniu.

Jakikolwiek system oceniania nie sporządzimy, jakikolwiek system oceniania będziemy stosować należy mieć na uwadze, że podstawę rzetelnej oceny stanowią poprawnie skonstruowane narzędzia. Przy ocenianiu podsumowującym półrocze nauczyciel powinien przede wszystkim zwrócić uwagę na zaangażowanie i aktywność dziecka na zajęciach.

7. Przykładowe teksty kultury do wykorzystania na zajęciach

Wierszyki, rymowanki, wyliczanki:

Alle da, alle da

Wir grüßen uns, wir grüßen uns

Ich bin da, du bist da

Eins, zwei, drei (Heidi und Hans Niehaus)

Und eins, und zwei

Und drei, und vier:

ein Hut, ein Stock, ein Regenschirm.

Und fünf, und sechs

Und sieben, und acht:

Hacke, Spitze, hoch das Bein.

Und neun, und zehn:

Auf die Zehen.

In diesem Haus,

wohnt eine Maus.

Ich bleib hier stehen

und du musst gehen.

Es kommt die Maus,

es kommt die Maus

wo geht sie hin?

Wo kommt sie raus?

Daraus! (zblizona wyliczanka do polskiej „Idzie rak“)

1,2,3,4

Hinter dem Klavier

Sitzt eine Maus

und du bist aus!

1,2,3, und 4

alle Kinder springen hier (tanzen, rennen, klatschen u.s.w)

nach vorne, nach hinten,
nach links , nach rechts
4,5 und 6.

Mandarine, Apfelsine
Apfelkuchen-du musst suchen!

Eins, zwei, drei,
im Wasser schwimmt ein Hai
im Urwald liegen Schlangen,
und du musst fangen!

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7,
wo ist nur mein Freund geblieben?
Ist nicht hier, ist nicht da,
ist wohl in Amerika!

Wer hat die Kekse aus der Dose geklaut?
Julia hat die Kekse aus der Dose geklaut!
Wer, ich?
Ja, du
Niemals!!! (klaszczemy do rytmu)

Wierszyki na powitanie / pożegnanie / na zakończenie roku :

Die Sonne ist hoch (wierszyk)
es regnet nicht mehr
ich fahre mit Mutti und Vati ans Meer.
Ich tanze, ich springe
ich schwimme im Meer,
glücklich ist auch mein Teddybär.
Ich fahre oft Rad
ich esse gern Eis,
denn es ist im Sommer heiter und heiß.

Die Schule ist aus, wir gehen nach Haus (wierszyk)

Die Ferien sind da, wir rufen : Hurra!

Der Regenbogen (fragment) (Josef Guggenmos)

Ein Regenbogen,

komm und schau;

rot und orange,

gelb, grün und blau.

Es regnet, es regnet

alles ist nass

die Bäume, die Blumen,

das Haus und das Gras.

Regen, Regen

Tropft, tropft, tropft

Fällt auf meinen

Kopf, Kopf, Kopf

Fällt auf meine Beine

Liebe Sonne scheine

Piosenki:

-na powitanie/pożegnanie:

„Guten Morgen Leute“ (Stephen Janetzko)

„Guten Morgen“ (Heidi und Hans Niehaus)

„Guten Morgen ruft die Sonne“ (załącznik z tekstem)

„Guten Tag, guten Tag, sagen alle Kinder“ (załącznik z tekstem)

„Hallo, Hallo, schön, dass du da bist“ (piosenka)

- okolicznościowe,

St. Martin:

„Sankt Martin ritt durch Schnee und Wind“,

„Ich geh‘ mit meiner Laterne“

Weihnachten :

„Guten Tag, ich bin der Nikolaus“ (Rolf Zuckowski)

„Kling Glöckchen“, O Tannenbaum“, „Stille Nacht“

Oma und Opa Tag/ Mutter /Vater Tag:

Ein rotes Herz aus Tonpapier (wierszyk)

und tausend Küsse schenk ich dir.

Ich hab dich lieb das ganze Jahr,

denn du bist einfach wunderbar. (Anita Menger)

Liebe Oma, Du bist die Beste für mich, (wierszyk)

ich sage Dir heute, ich liebe Dich.

Du warst immer für mich da,

hast mir geholfen Jahr für Jahr,

kein Problem war Dir zu schwer,

darum liebe ich Dich sehr.

Alles Gute zum Muttertag (piosenka www.youtube.com/watch?v=ih3hIP-P888)

Mutti du bist einfach so stark

Ich hab dich gern

Ich hab dich lieb

Ich bin froh, dass es Dich gibt.

- wybrane piosenki Rolfa Zukowskiego, Detleva Jöcker, czy Heidi und Hana Niehaus

- inne:

„Fliegerlied“

„Wackel mit dem Po“ (Uwe Kind)

„Tanz mit mir mit Lederhose“ “ (Uwe Kind)

„Wenn du fröhlich bist“

„Hände waschen“

„Meine Oma fährt in Hühnerstall Motorrad“

„Hänsel und Gretel“

„Laurentia, liebe Laurentia mein“

„Fuchs, du hast die Gans gestohlen”
„Grün, grün, grün sind alle meine Kleider”
„1,2,3 im Sauseschritt”
„Die Jahresuhr” (Rolf Zuckowski)
„Tschu, tschu wa”

Książki lub filmiki:

„Der arme Schneider (Judische Geschichte) E. Moravai, B. Veress , Goethe Institut e.v
„Der eingebildete Specht“ Julia Klein
„Der Hase mit der roten Nase“ Helme Heine
„Die Wohnung der Maus“ Johannes Trojan
„Die kleine Hexe hat Geburtstag“ Lieve Baeten Oetinger Verlag
„Die kleine Maus sucht einen Freund“ (opowiadanie)
„Die kleine Raupe Nimmersatt” E. Carle
„Die kleine Wolke“ Eric Carle
„Frederick“ Leo Lionni
„Ich will euch erzählen” Roswitha Fröhlich
„Maria und Josef” i „Die Weisen” (krótkie bajeczki ilustrowane dla małych dzieci)
Seria: Känguru Lesespass np. „Das verhexte ABC“ Singrid Gregor, „Kleine
Fussballgeschichten“ lub/i „Kleine Schulweggeschichten“ Werner Faeber, „Kleine
Sportgeschichten“ Martin Klein
„O, wie schön ist Panama“ Janosch
dodatkowo:
„Liederspass mit Bonobo. Liederbuch mit CD für junge Deutschlerner“ Heidi und Hans

Filmy, bajki, filmiki z You tube, linki:

„Deutsch mit Socke” (You tube)
„Deutsch mit Toni Tiger” wyd. Eli
Die Geschichte von St. Martin <https://www.youtube.com/watch?v=CdJPDIO3m6s>
Seria animowana : Peppa Wutz (bajka)
np. nauka kolorów www.youtube.com/watch?v=8jOfzjQbolA
www.youtube.com/watch?v=YpwBJGFp9_E
Hänsel und Gretel (piosenka) <https://www.youtube.com/watch?v=FgpN2xDgQhE>

Hänsel und Gretel (Gute Nacht Geschichte) | Märchen für Kinder Animation HD auf Deutsch

<https://www.youtube.com/watch?v=UvQOWI7uRxM>

Hänsel und Gretel - Märchen für Kinder -

Trickfilm <https://www.youtube.com/watch?v=MT42Jd0hLfAtp>

<http://www.labbe.de/spielotti/> - viele Spielideen für Gruppen

<https://www.kohlverlag.de/search/?action=CmsAction595aa0273dca8> - Lehr- und Lernmaterialien:

www.schule.at - kostenlose Materialien

<https://www.youtube.com/user/andreathonville>

7.1. Propozycje zabaw:

1. *Hallo, wie geht's?*

Wszyscy uczniowie tworzą koło z krzeseł. Jedna osoba stoi w środku i podchodzi do jednej z siedzących osób i pyta „Wie geht's?” Osoba pytana ma trzy możliwości odpowiedzi:

Gut – wszyscy siedzą na swoich miejscach, nic się nie zmienia, osoba pytająca pyta innego ucznia

Schlecht – dwie sąsiadujące z pytanym uczniem osoby zamieniają się miejscami, w tym czasie uczeń pytający próbuje zająć wolne miejsce

Geht so – wszyscy zmieniają miejsca

Uczeń, który nie zajął miejsca stoi w środku i zadaje pytanie „Wie geht's?”

2. *Feuer, Wasser, Sturm*

Wszyscy uczestnicy poruszają się po pomieszczeniu. Nauczyciel wypowiada jedno ze słów: Feuer, Wasser, Sturm albo Blitz. Przy każdym pojęciu uczestnicy muszą jak najszybciej ustawić się w odpowiedni sposób:

Feuer – wszyscy kładą się na ziemi, żeby uciec od trującego dymu

Wasser – wszyscy muszą znaleźć się możliwie wysoko

Sturm – wszyscy muszą trzymać się czegoś stabilnego

3. *Katze, Haus, Bombe*

Uczestnicy tworzą trzyosobowe grupy. Jedna osoba zostaje bez grupy. W każdej grupie dwie osoby tworzą ze swoich rąk dom, poprzez trzymanie się za ręce. W każdym domu mieszka

kot, tzn. trzecia osoba wchodzi do środka, między dwie osoby tworzące dom. Nauczyciel wypowiada słowo: Katze, Haus, albo Bombe.

Katze – każdy kot szuka sobie nowego domu

Haus – Wszystkie osoby tworzące dom szukają sobie innego kota

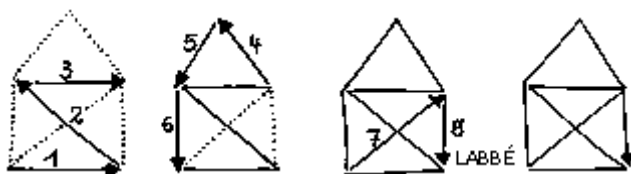
Bombe – wszyscy zmieniają miejsca i role

Osoba, która nie zdążyła utworzyć grupy przegrała i może zastąpić nauczyciela wypowiadając kolejne słowa.

4. Malspiele

Punkt, Punkt, Komma, Strich,
fertig ist das Mondgesicht.
Und zwei spitze Ohren,
so wird sie geboren.
Ritze-ratze, ritze-ratze,
fertig ist die Miezekatze

Das...ist...das...Haus...vom...Ni...ko...laus.
1.....2.....3.....4.....5.....6.....7.....8.....

8. Bibliografia i literatura pomocnicza

- Europejski system opisu kształcenia językowego: uczenie się, nauczanie, ocenianie. Warszawa 2003, Wydawnictwa Centralnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli.
- Jak uczy się mózg. Spitzer M. Wydawnictwo naukowe PWN
- „Mehr Spaß mit Deutsch” Goethe Institut, Warszawa
- Metodyka nauczania języków obcych. Komorowska, H. 2001. Wydawnictwo Fraszka Edukacyjna
- Neurodydaktyka. Nauczanie i uczenie się przyjazne mózgowi. Żylińska M., Wydawnictwo Naukowe UMK. O programach prawie wszystko. Komorowska, H. 1999. Wydawnictwo WSiP
- Niko1-3, Schülerbuch und Arbeitsbuch, Erarbeitet von Brigitte Beier (Nordrhein-Westfalen), Stefanie Erdmann (Nordrhein-Westfalen), Iris Herbst (Baden-Württemberg), Ulrike Kähler (Nordrhein-Westfalen), Susanne Rips (Nordrhein-Westfalen), Ute Schimmler (Bremen), Wydawnictwo LektorKlett 2016Praca nauczyciela i ucznia w klasach 1 – 3. Lelonek M., Wróbel T. (red.). Wydawnictwo WSiP
- Rituale für Kinder in Reimen, Liedern und Fingerspielen, Cvelius, A. 2009
- Rozwój i wychowanie dzieci w młodszym wieku szkolnym. Wołoszynowa L. Wydawnictwo PWN